

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з науково-педагогічної роботи
та інформатизації
Володимир ШАРАН
13 червня 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Пріоритети і цінності особистісного самоствердження у цифрову епоху

Галузь знань: 03 Гуманітарні науки.

Спеціальність: 033 Філософія.

Освітня програма: Філософія.

Статус дисципліни: вибіркова.

Факультет: історії, педагогіки та психології

Кафедра: філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного.

Мова навчання: українська.

Дані про вивчення дисципліни

Форма здобуття освіти	Курс	Семестр	Кредити ЄКТС	Загальний обсяг дисципліни	Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
					Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
					Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семінарські заняття				
Денна	2	1	3 /90	30	14	–	–	16	60	–	+	–	

Робоча програма складена на основі освітньої програми та навчального плану підготовки докторів філософії (40 кред. ЄКТС).

Розробник:

Віра ЛІМОНЧЕНКО, доктор філос. наук, професор кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного.

Погоджено гарантом освітньої програми:

Валентина БОДАК, доктор філос. наук, професор кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного.

Схвалено на засіданні кафедри філософії, соціології та політології імені професора Валерія Скотного.

Протокол № 8 від 16 травня 2023р.

Завідувач кафедри Надія СКОТНА

Схвалено на засіданні науково-методичної ради факультету історії, педагогіки та психології.

Протокол № 4 від 31.05. 2023р.

Схвалено на засіданні науково-методичної ради університету.

Протокол № 6 від 13 червня 2023р.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни: філософсько-культурологічне осмислення сучасної антропологічної ситуації, яка містить технологічно нові можливості для особистісного самоствердження.

Водночас аспіранти повинні оволодіти загальними компетентностями:

– здатністю до рефлексивного критичного мислення, аналізу та синтезу, до усвідомлення у категоріально-концептуальному вимірі широкого кола світоглядних питань і актуальних проблем сучасності;

фаховими компетентностями:

– здатністю до розуміння особливостей філософсько-антропологічних концепцій в історії людства, осмисленно-рефлексивного ставлення до образу людини у різноманітних формах його виявлення, зокрема, до кризового стану буття сучасної людини;

– здатністю здійснювати науково-педагогічну діяльність у сфері філософії у закладах вищої освіти і в процесі цього випробувати нові методичні ідеї, передові навчальні технології, авторські методики викладання фахових дисциплін.

Програмні результати навчання:

– Знання вихідних принципів, ідей, методологічної специфіки та засад сучасних антропологічних концепцій, що дозволяє, зокрема, усвідомлювати критично-кризові точки сучасної ситуації людини і можливості виходу з них.

– Знання основних вимірів особистості та шляхів її самовизначення.

– Уміння інтегрувати зміст історико-філософських та соціально-філософських ідей у контекст осмислення та розв'язання актуальних теоретичних і практичних проблем сучасності і, зокрема, українського суспільства.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Методологія історико-філософського дискурсу» вивчається аспірантами після вивчення циклу навчальних дисциплін з філософії, психології та культури.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен:

знати: фактичний матеріал з історії культури і мистецтва, етапи становлення антропологічної проблематики, проблематичність та таємничість людського буття, різні форми і засоби становлення людини й її самосвідомості (філософія, релігія, наука, мистецтво), різні моделі та образи Я у історичному і культурологічному вимірах, різні варіанти осмислення характерних рис сучасності, феномен інформативної надлишковості, проблематичність поняття «мережева людина», антропологічні свідчення різних видів мистецтва.

уміти: ідентифікувати буденне і філософське розуміння людської особистості і характерних рис часу і розкривати філософсько-антропологічний зміст основних понять і актуальних проблем людської історії; встановлювати характерні параметри сучасної антропологічної ситуації; фіксувати особливості людського буття і варіанти представлення її у мистецтві; формулювати парадокси становлення людини людиною; застосовувати набуті знання при аналізі нагальних проблем сьогодення.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінювання здійснюється за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС.

А (90 – 100) (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок): отримує здобувач, який знає фактичний матеріал з історії культури і мистецтва, етапи становлення антропологічної проблематики, проблематичність та таємничість людського буття, різні форми і засоби становлення людини й її самосвідомості (філософія, релігія, наука, мистецтво); здатний вирізняти різні моделі та

образи Я у історичному і культурологічному вимірах і різні варіанти осмислення характерних рис сучасності; усвідомлює феномен інформативної надлишковості, проблематичність поняття «мережева людина», здатний розкрити антропологічні свідчення різних видів мистецтва, ідентифікувати буденне і філософське розуміння людської особистості і характерних рис часу, розкривати філософсько-антропологічний зміст основних понять і актуальних проблем людської історії; вміє формулювати парадокси становлення людини людиною.

В (82 – 89)(*вище середнього рівня з кількома помилками*): отримує здобувач, який в основному знає фактичний матеріал з історії культури і мистецтва, етапи становлення антропологічної проблематики, проблематичність та таємничість людського буття, різні форми і засоби становлення людини й її самосвідомості (філософія, релігія, наука, мистецтво); в цілому здатний вирізняти різні моделі та образи Я у історичному і культурологічному вимірах і різні варіанти осмислення характерних рис сучасності; усвідомлює феномен інформативної надлишковості, проблематичність поняття «мережева людина»; здатний розкрити антропологічні свідчення різних видів мистецтва, ідентифікувати буденне і філософське розуміння людської особистості і характерних рис часу, розкривати філософсько-антропологічний зміст основних понять і актуальних проблем людської історії; вміє формулювати парадокси становлення людини людиною; проте потребує незначної підтримки для впевненості у власній відповіді.

С (75 – 81)(*в цілому правильне виконання з певною кількістю суттєвих помилок*): отримує здобувач, який в основному знає фактичний матеріал з історії культури і мистецтва, етапи становлення антропологічної проблематики, проблематичність та таємничість людського буття, різні форми і засоби становлення людини й її самосвідомості (філософія, релігія, наука, мистецтво); в цілому здатний вирізняти різні моделі та образи Я у історичному і культурологічному вимірах і різні варіанти осмислення характерних рис сучасності; усвідомлює феномен інформативної надлишковості, проблематичність поняття «мережева людина»; за допомогою додаткових питань здатний розкрити антропологічні свідчення різних видів мистецтва, ідентифікувати буденне і філософське розуміння людської особистості і характерних рис часу, розкривати філософсько-антропологічний зміст основних понять і актуальних проблем людської історії; однак, допускає певні (суттєві) неточності.

Д (67 – 74) (*непогано, але зі значною кількістю недоліків*): отримує здобувач, який слабо знає фактичний матеріал з історії культури і мистецтва, етапи становлення антропологічної проблематики, проблематичність та таємничість людського буття, різні форми і засоби становлення людини й її самосвідомості (філософія, релігія, наука, мистецтво); здатний вирізняти різні моделі та образи Я у історичному і культурологічному вимірах і різні варіанти осмислення характерних рис сучасності; слабо усвідомлює феномен інформативної надлишковості, проблематичність поняття «мережева людина», не здатний розкрити антропологічні свідчення різних видів мистецтва і ідентифікувати буденне і філософське розуміння людської особистості.

Е (60 – 66) (*виконання задовольняє мінімальним критеріям*): отримує здобувач, який слабо знає фактичний матеріал з історії культури і мистецтва, етапи становлення антропологічної проблематики, проблематичність та таємничість людського буття, різні форми і засоби становлення людини й її самосвідомості (філософія, релігія, наука, мистецтво); слабо усвідомлює феномен інформативної надлишковості, проблематичність поняття «мережева людина», не здатний розкрити антропологічні свідчення різних видів мистецтва і ідентифікувати буденне і філософське розуміння людської особистості.

FX (35 – 59) (*з можливістю повторного складання*): виставляється здобувачеві вищої освіти, який виявив незнання значної частини навчального матеріалу, допускає істотні помилки у відповідях на запитання, не вміє застосувати теоретичні положення під час розв'язання практичних задач, не спирається на матеріали, що містяться в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах.

F (1 – 34)(*з можливістю повторного складання*): виставляється здобувачеві, який володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними, не був активним під час аудиторних занять, що не дозволяє виявити рівень його знань, вмінь та навичок з навчальної дисципліни.

Оцінювання досягнутих успіхів за семестр проводиться в системі оцінювання університету, після чого переводиться в національну шкалу оцінювання та шкалу ЄКТС.

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль реалізується у формі оцінювання виступів на семінарських заняттях та якості конспекту джерел, написання творчих письмових робіт, співбесіди.

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Особистість як відкрита система світоглядних і ментальних ієрархій

Проблематичність людського буття. Феномен реального філософствування. Життя у широкому і вузькому смислах. Поняття власне людського у людині. Логіко-концептуальні вузли осмислення проблеми: Я, Ти, Воно, світ, самість, его, людина, особь, індивід, особа, особистість, індивідуальність. Поняття трансцендування як невпинного долаття межі. Проблема узгодження відкритості і самозбереження. Людина як істота, що самоудосконалюється. Трансгуманізм: крок до безсмертя чи смерть людини?

Розділ 2. Цифрова епоха як нова ситуація для людини: виклик або лайфхак?

Людська історія і поняття епохи. Характерні особливості нашої епохи: коли починається «сучасність»? Складність визначення «свого» часу: звичні характеристики публічної сфери (глобалізація, мультикультуралізм, інформативне суспільство, суспільство знання) і власний досвід життя. Проблема парадоксального з'єднання граничної динамічності і мінливості й незмінного порядку повсякденності. Феномен інформативної надлишковості: за і проти. Поняття віртуальності: особливості простору мандрів сучасного Одісея. «Дауншифтінг», «каучсерфінг» тощо – словесні монстри чи засоби розуміння?

Розділ 3. Множинність Я-концепцій у сучасному світовому інтелектуальному просторі

Різні шляхи підходу до питання: буденний, психологічний, філософський, соціологічний. Міф як спосіб мислення: наявність наперед існуючого знання і феномен «саме собою зрозумілого». Проблема історичного і логічного: як упорядковується ланцюжок методів? Що відбувається у свідомості дитини, коли вона говорить на себе «Я»? Фрейдистська і біхевіористська «Я-концепції» як архетипи: первинні форми і подальші відгалуження й нові синтези. Гуманістична психологія. Віхи філософського осмислення: пошуки вихідної засади Я (Декарт, Юм, Кант, Гегель, Соловйов, Гайдеггер). Сучасна нейрофілософія. Специфіка соціологічного методу дослідження Я.

Розділ 4. Інтернет: реальний чи віртуальний простір вибору?

Феномен людської свободи: простір нових можливостей чи небезпека зникнення? Релігійний і світський варіанти розуміння. Амбівалентність смислових конотацій поняття «мережева людина» і різні варіанти ідентичності: реальна ідентичність, віртуальна ідентичність, ілюзорна ідентичність. Домінанта візуального і сучасному світі: мене бачать – отже я існую. «Селфі» як людська потреба. Власне ім'я і «аватар»: втеча від себе чи гра з власними образами? Нові форми насильства: тролінг, булінг, маніпуляція. Інтернет-навчання: за і проти.

Розділ 5. Конститутивний статус мистецтва у процесі особистісного самоствердження

Філософія, релігія, наука, мистецтво як форми і засоби становлення людини й її самосвідомості. Три основні форми людської духовно-практичної діяльності за Г.Гегелем, які фіксують три основні властивості людського інтелекту: філософія (і наука) уособлюють здатність розуміти, мистецтво – здатність переживати дійсність, релігія – здатність відчувати спорідненість

людського духу з фундаментальними початками буття. Антропологічний та професійно-галузовий принципи осмислення мистецтва. Філософія мистецтва та естетика. Антропологія мистецтва.

Розділ 6. Проблематика особистісної ідентичності у сучасному мистецтві

Антропологічні свідчення образотворчого авангарду. Абстрактне мистецтво у світлі гегелівської концепції абстрактного. Різні образи митця-художника у людській історії. Сучасний стан музики у світлі антропологічних проблем. Випадіння музики зі сфери освітньо-гуманітарних дисциплін. В. Мартинов про два типи музики як прояви двох типів стану свідомості. Сучасний стан суспільства у світлі музики: музика як індикатор антропологічної ситуації (на прикладі інтерпретації Д. Кірнарською «кардіограми» часу XX і XXI століття на основі аналізу інструментальних концертів). Музика як первинно-онтологічний чинник розвитку дитини. Антропологічні свідчення образотворчого словесних мистецтв. Можливості і межі слова. Слово і мовлення. Проза і поезія. Особливості поезії як словесної художності за М. Уельбеком. Поняття філології за С. Аверінцевим: філологія є службою розуміння. Сучасне театральне мистецтво у світлі антропології: А. Арто, Є. Гротовскі, П. Фоменко, Р. Тумінас, К. Богомолів.

Перелік семінарських занять

1. Трансгуманізм і проблема безсмертя людини у сучасному наукоцентричному світі (з залученням матеріалів фільму 2014 року «З машини» Алекса Гарленда).
2. Парадокси техноцентричності (на матеріалі фільму 2011 року «Чорне дзеркало» 1 сезон Чарлі Брукера).
3. Діалогізм і соборність людського Я (на матеріалі фільму 2001 року «Ігри розуму» Рона Ховарда).
4. Феномен мережевої ідентичності і реальний світ (на матеріалі фільму 2014 року «Хто Я? – Who Am I – Kein Systemistsicher» Барана бо Одара).
5. Антропологічний вимір мистецтва (на матеріалі фільму 2018 року «Робота без авторства» Флоріан Хенкель фон Доннерсмарк).
6. Мистецтво як діагностика антропологічного змісту часу

7. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота з дисципліни передбачає опрацювання теоретичного матеріалу, конспектування джерел і написання творчої домашньої роботи на тему:

1. Осмислення тоталітарного досвіду облаштування людського життя на прикладі фільму З. Фабрі «П'ята печатка».
2. Осмислення тоталітарного досвіду облаштування людського життя на прикладі фільмів І. Сабо «Думки з обох боків» та «Мефісто».
3. Осмислення тоталітарного досвіду облаштування людського життя на прикладі фільму М. Захарова «Вбити дракона».
4. Осмислення тоталітарного досвіду облаштування людського життя на прикладі фільму Алана Паркер «PinkFloyd. The Wall».
5. Осмислення тоталітарного досвіду облаштування людського життя на прикладі книги О. Гакслі «Цей дивовижний новий світ».
6. Осмислення тоталітарного досвіду облаштування людського життя на прикладі книги Дж. Орвела «1984».

7. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Вимоги до домашньої творчої роботи відображені у критеріях оцінювання: задана викладачем тема роботи має бути розкрита з необхідною для цього повнотою, з виразними елементами самостійності при виконання завдання і адекватними мовними засобами висловлювання ідей.

Критерії оцінювання домашньої творчої роботи

№	Параметри оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Повнота розкриття теми	5
2	Самостійний характер розкриття теми	3
3	Мовна майстерність	2
	Разом	10

Вимоги до конспекту джерел відображені у критеріях оцінювання: опрацювання усього рекомендованого списку джерел, вміння виявити центральні моменти тексту і адекватно структурувати свій текст.

Критерії оцінювання конспекту джерел

№	Параметри оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Повний перелік джерел	5
2	Вміння виявити центральні моменти	3
3	Вміння структурувати свою роботу	2
	Разом	10

Оцінювання навчальних досягнень аспіранта

Поточна успішність				Залік
Відповіді на семінарських заняттях	Конспект джерел	Домашня творча робота	Усна співбесіда	
40	10	30	20	100

На кожному семінарському занятті аспірант може отримати 5 балів за повне опрацювання теми, тобто за 8 семінарських занять можна набрати 40 балів.

Залік за талоном № 2 і перед комісією проводиться усно за загальним списком питань, аспірант має відповісти на три питання.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Berdyaev N. Slavery and freedom trans. by R. M. French, London: G. Bles, 1939. 268 p.
2. Berdyaev N. The divine and the human trans. by R. M. French, London: G. Bles, 1949. 202 p.
3. Debord Guy. Comments on the Society of the Spectacle. URL: <https://www.notbored.org/commentaires.html>
4. Debord Guy. The Society of the Spectacle: Annotated Edition, Bureau of Public Secrets, 2014. 150 p.
5. Manovich, L. (2006). ImageFuture. URL: http://manovich.net/content/04-projects/048-image-future/45_article_2006.pdf.
6. Аляев Г. Творчість як природа людського буття: металогічні засади антропології С.Франка. Філософська думка. 2002. №4. С.48–58.
7. Андерсон Б. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму. Друге, перероблене видання Київ. : КРИТИКА, 2001. 276 с.
8. Арендт Г. Становище людини. Львів: Літопис, 1999. 255 с.
9. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2002. 539 с.

10. Бауман З. Плинні часи. Життя в добу непевності / пер. з англ. А. Марчинського. К.: Критика, 2013. 176 с.
11. Бек У. Влада і контрвлада у добу глобалізації. Нова світова політична економія / пер. з нім. О. Юдіна. Київ: Ніка-Центр, 2011. 408 с.
12. Берлін І. Чотири есе про свободу. К.: Основи, 1994. 27 с.
13. Бодрійяр Жан. Божиста лівиця. Львів: Кальварія, 2007. 128 с.
14. Бодрійяр Жан. Симулякри і симуляція. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. 230 с.
15. Бодрійяр Жан. Фатальні стратегії. Львів: Кальварія, 210. 192 с.
16. Больнов О. Філософська антропологія та її методичні принципи. Сучасна зарубіжна філософія: течії і напрямки. Хрестоматія. К.: Довіра, 1996. С. 96–111.
17. Боришевський М.Й. Дорога до себе: від основ суб'єктності до вершин духовності: монографія. Київ: Академвидав, 2010. 416 с.
18. Бубер М. Я і Ти. Бубер Мартін. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням. Київ: Дух і Літера, 2012. С. 25-227.
19. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / пер. з нім. Київ: Основи, 1998. 534 с.
20. Вежбовська, Л. (2021). Проблема дизайнерських підходів у створенні віртуальної реальності. *Збірник наукових праць SCIENTIA*. <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/8293>
21. Воронкова В.Г. Інтернет як глобальна тенденція розвитку інформаційного суспільства / В.Г. Воронкова // Гілея: науковий вісник: збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2015. Вип. 93 (2). С. 174-179.
22. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості : дослідження категорії громадянське суспільство / Юрген Габермас. – Львів: Літопис, 2000. 318 с.
23. Гантінгтон С. П. Універсальна цивілізація? Модернізація та вестернізація // Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Львів: Кальварія, 2006.
24. Гіденс Е. Нестримний світ: як глобалізація перетворює наше життя. К.: Альтерпрес, 2004. 100 с.
25. Гончаров, В. Віртуальна реальність як новація у сфері художньої культури. Культура України. 2014. Вип. 47. С. 57-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ku_2014_47_9
26. Гуссерль Е. Криза європейського людства і філософія. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. К.: Ваклер, 1996. С. 61-94.
27. Дахній А. Динаміка людської особи в передекзистенціалізмі XIX сторіччя: С. К'єркегор і Ф. Достоевський. Вісник Львівського університету. Філософські науки. 2007. Вип. 10. С. 53-66.
28. Дерріда Ж. Привиди Маркса. Харків: Око, 2000. 272 с.
29. Дерріда Ж. Позиції. Бесіди з Анрі Райсом, Юлією Крістєвою, Жаном Луї Удбіном, Гі Скарпетта. К.: Дух і літера, 1994. 160 с.
30. Дзьобань О. П. Філософія інформаційних комунікацій: монографія. Харків: Майдан, 2012. 224 с.
31. Діалог subspecie ethicae. К.: Вид ПАРАПАН, 2011. 280 с.
32. Докінз Річард. Ілюзія Бога. Харків: Клуб Сімейного дозвілля, 2018. 432 с.
33. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії / пер. з фр. Г. Філіпчука та З. Борисюк. Київ: Юніверс, 2002. 423 с.
34. Дюркгайм Е. Самогубство : соціологічне дослідження / Еміль. Дюркгайм ; [пер. з фр. Л. Кононович]. К.: Основи, 1998. 519 с.
35. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. Київ: «Перун», 2003
36. Євдокимов Павел. Незбагненна Божя любов. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2004. 132 с.
37. Єрмоленко В. Плинні ідеології. Ідеї та політика в Європі XIX–XX століть. Київ: Видавництво ДУХ І ЛІТЕРА, 2018. 480 с.
38. Жижек С. Дразливий суб'єкт: відсутній центр політичної онтології. К. ППС-2002, 2008.
39. Збігнев Лев-Старович. Вона і Він про секс / переклад Оксани Пендерецької. – Київ: Книги-XXI, 2011.

40. Зимель Г. Філософія грошей. / пер. з нім. І. Андрущенко і В. Терлецького. Харків: Фоліо, 2019. 672 с.
41. Зізіюлас Й. Буття як спілкування. Дослідження особистісності і церкви. К.: Дух і літера, 2005. 276 с.
42. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д.В.Дубов, О.А. Ожеван, С.Л.Гнатюк. К.: НІСД, 2010. 64 с.
43. Канкліні Н.Г. Уявлена глобалізація / Нестор Гарсія Канкліні. К. : Видавництво Анетти Антоненко; □К.□:□Ніка-Центр, 2016. 256 с.
44. Кастельс М. Інтернет-галактика. Міркування щодо Інтернету, бізнесу і суспільства / Мануель Кастельс, Пекка Хіманен. К. : Ваклер у формі ТОВ, 2007. 304с.
45. Кастельс М. Інформаційне суспільство та держава добробуту. Фінська модель К. : Видавництво «Ваклер» у формі ТОВ, 2006. – 256 с.
46. Кімелл М. Гендероване суспільство. Київ, Сфера, 2003, 494с.
47. Коник М. «Смерть людини»: теоретичний антигуманізм чи дегуманізація? Людинознавчі студії: збірник наукових праць. Дрогобич: Філософія, 2021. С. 58-65.
48. Кримський С.Б. Діяльність та культура. Магістеріум. 2003. Вип.12. Культурологія. С. 4-8.
49. Кримський С.Б. Запити філософських смислів. К.: ПАРАПАН, 2003. 240 с.
50. Кримський С.Б., Павленко Ю.В. Цивілізаційний розвиток людств. Київ: Фенікс, 2007. 316 с.
51. Култаєва Марія Дмитрівна. Ідеально-типові конструкти філософського мислення. Філософська думка: Український науково-теоретичний часопис. 2005. N2. С.83–94.
52. Левінас Е. Не-інтенційна свідомість. Між нами. Дослідження-думки-про-іншого К.: Дух-і-літера: Задруга, 1999. С. 139-150.
53. Левінас Е. Філософія, справедливість і любов. Між нами. Дослідження-думки-про-іншого К.: Дух-і-літера: Задруга, 1999. С. 119-138.
54. Левінас Е. Чи є онтологія фундаментальною. Між нами. Дослідження-думки-про-іншого К.: Дух-і-літера: Задруга, 1999. С. 5-16.
55. Левченко О.Г. Філософсько-атропологічна рефлексія театру// Філософ. думка. 2008. N 5. С. 64-79.
56. Лімонченко В. Феномен дитинства в світлі християнської антропології // Філософсько-антропологічні студії‘2008. Філософська антропологія та сучасність (пам’яті В. Г. Табачковського). К.: Стилос, 2007. С. 396–405.
57. Лімонченко В.В. Антропологічні ідеї Біблії: філософська експлікація. Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. 2010. Випуск XIII. Івано-Франківськ: Прикарп. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2010. С. 119-124.
58. Лімонченко В.В. Волонтеративна метафізика. Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. 2007. № 8. Луцьк: Вежа, 2007. С. 50-56.
59. Лімонченко В.В. Гоголь про емпіричний і переображений стан людини. Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. Вип.УІ. Івано-Франківськ: Плай, 2004. С. 22-28
60. Лімонченко В.В. Ф. М. Достоевський та філософія російського срібного віку. Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. № 636. Філософські науки. Львів : Вид. нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2009. С. 83-87.
61. Лімонченко В.В. Феномен дитинства в світлі християнської антропології. Філософська антропологія та сучасність (пам’яті В. Г. Табачковського) / Філософсько-антропологічні студії‘2008. К.: Стилос, 2008. С. 396-405
62. Малахов В. Еманюель Левінас: погляд із Києва. Між нами. Дослідження-думки-про-іншого. К.: Дух-і-літера: Задруга, 1999. С. 267-284.
63. Малахов В. Етика спілкування: навч. посібник. К.: Либідь, 2006. 400с.
64. Малахов В.А. Шляхами Бубера. Бубер Мартін. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням. Київ: Дух і Літера, 2012. С. 5-24.
65. Малахов Віктор. Діялогічне спілкування та його роль у досягненні суспільного примирення й порозуміння. Україна модерна Число 26. Тематичний випуск. С. 118-140.

66. Манхейм К. Ідеологія і утопія / пер. з нім.. Колісниченко А. І., Шкірчак С. І. Історія політичної думки ХХ-ХХІ століть у першоджерелах: [навчальний посібник]. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. Том 1. С. 64-73.
67. Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844 року /пер. з нім. // Маркс К., Енгельс Ф. З ранніх творів. К.: Політвидав України, 1973. С. 520-532, 578-597.
68. Маркузе Г. Одновимірна людина. Дослідження ідеології розвинутого індустріального суспільства [глави з книги] / пер. В. Курганський. // Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія. Київ: Либідь, 1996. С. 87-134.
69. Маркузе Г. Структура інстинктів і суспільство: філософське дослідження вчення Зигмунда Фрейда / пер. О. Юдін. – Київ: Ніка-Центр, 2010. – 248 с.
70. Марсель Г. *Homoviator*. К.: КМ Akademia, Пульсари, 1999. 320 с.
71. Марценюк Т. Гендер для всіх. Виклик стереотипам. К.: Основи. 2017, 256 с.
72. Мілдж. Г. Дух, самість і суспільство. З точки зору соціального біхевіориста / пер. з англ. К.: Український центр духовної культури, 2000. 374 с.
73. Моженко Н., Прядко О. (2018). Віртуальна реальність: від технології до мистецтва. Мистецтвознавчі записки. Вип. 34. С. 112-122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mz_2018_34_15
74. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. Ніцше Ф. Так казав Заратустра. К.: Основи, 1993. С. 7-328.
75. Ніцше Ф. Народження трагедії. Фрідріх Ніцше. Повне зібрання творів. Л.: Астролябія, 2004. Т.1. С. 11-130.
76. Ортега-і-Гасет Х. Бунт мас. Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. К.: Основи, 1994. С. 15-139.
77. Ортега-і-Гасет Х. Дегуманізація мистецтва Ортега-і-Гасет Х. Вибрані твори. К.: Основи, 1994. С. 238-272.
78. Парсонс Т. Соціальна структура і особистість / пер. з англ. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. 338 с.
79. Петрушенко В. Зміни уявлень про людину в сучасній філософській антропології. Науковий вісник Чернівецького університету. Збірник наук. праць. 2015. Вип. 756 – 757. Філософія. С. 22155-60.
80. Петрушенко В. Комунікація і екзистенція. Гуманітарно-наукове знання: горизонти комунікативістики. Матеріали Міжнародної наукової конференції 4-5 жовтня 2019 р. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. С. 23-26.
81. Петрушенко В. Людина і знання: епістемологічна складова філософської антропології. *Humanitarianvision*. 2017. Vol. 3, Num. 1. С. 67-72.
82. Петрушенко В. Парадигма сучасної філософської антропології: провідні тенденції змін. *Humanitarianvision*. 2015. Vol. 1, Num. 2. С. 85-90.
83. Рікер П. Ідеологія та утопія / пер. з франц.. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 386 с.
84. Рікер П. Сам як інший. К.: Дух і літера, 2000. 458 с.
85. Рікер. Навколо політики. К.: Дух і літера, 1995. С 9-66.
86. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології. К.: Видавництво Соломії Павличко "Основи", 2001. 854 с.
87. Сергій Кримський: З усіх прав людини найважливішим є право бути ІНШИМ. URL: <https://day.kyiv.ua/article/panorama-dnya/serhiy-krymskyi-z-usikh-prav-lyudyny-navvazhlyvishym-ye-pravo-buty-inshym>
88. Символічний обмін і смерть. Львів: Кальварія, 2004. 376 с.
89. Симулякри і симуляція. Київ: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2004. 230 с.
90. Сігов К. Бубер і Чижевський: До аналізу утопії "Я – ти". Філософська і соціологічна думка. 1994. № 1-2. С. 74-82.
91. Сігов К.Б. Парадокс практичної філософії ХанниАрендт. Мапстеріум. Випуск дев'ятий. Історико-філософські СТУДІЇ. С. 96-98.
92. Соснін О.В., Воронкова В.Г., Постол О.Є. Сучасні міжнародні системи і глобальний розвиток (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри). Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2015. 556 с.
93. Сучасна зарубіжна соціальна філософія: Хрестоматія / Міжнародний фонд "Відродження" / Віталій Лях (упоряд.). К.: Либідь, 1996.

94. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями : Хрестоматія / Міжнародний фонд "Відродження" / С.Л. Удовік (ред.), В.В. Лях (упоряд.), В.С. Пазенок (упоряд.). К. : Ваклер, 1996.
95. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / ФердинандТьоніс ; [пер. з нім. Н. Комарова, О. Погорілий]. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 262 с.
96. Фройд З. Вступ до психоаналізу. Лекції зі вступу до психоаналізу з новими висновками / Зигмунд Фройд. К. : Основи, 1998. 709 с.
97. Фуко Мішель. Археологія знання. К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.
98. Фуко Мішель. Наглядати й карати / пер. з фр. Петра Таращука. Київ: Комубук, 2020. 392 с.
99. Фукуяма Ф. Ідентичність. Потреба в гідності і політика скривдженості. Пер. з англ. Київ, 2020.
100. Шадських Ю. Еволюція смислового значення поняття «віртуальна реальність» // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка». Філософ. науки. 2012. № 723. С. 73-78.

Додаткова література

1. Енциклопедія постмодернізму / за ред. Ч. Вінквіста та В. Тейлора ; [пер. з англ. В. Шовкун]; Наук. ред. пер. О. Шевченко. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. – 503 с.
2. Bodea Raul-Ovidiu. Nikolai Berdyaev's Dialectics of Freedom: In Search for Spiritual Freedom. <https://doi.org/10.1515/opth-2019-0023>
3. Morariu I-M. Nicolas Berdyaev – The philosophical and political relevance of a spiritual autobiography. HTS Teologiese Studies/Theological Studies. 2020. 76(1), a5933. <https://doi.org/10.4102/hts.v76i1.5933>
4. Андрос С. Володимир Шинкарук: антропологічний поворот в українській філософії другої половини XX сторіччя. Філософська думка. 2017. № 1. С. 66-73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Philos_2017_1_9.
5. Вільчинська С.В. Філософська антропологія: ризики інтеграційних процесів. Мультиверсум. Філософський альманах. 2019. Вип. 5-6. С. 80-93.
6. Грані людського буття: позитивні та негативні виміри антропокультурного: монографія / Є.І. Андрос, Г. І. Шалашенко, В.П. Загороднюк, Н.В. Хамітов, А.М. Дондюк, Т.М. Лютий, ЛА. Солонько, Г. П. Ковадло, О.А. Ярош, К.С. Малєсв; Ін-т філос. ім. Г.С.Сковороди НАН України. К.: Наук. думка, 2010. 349 с.
7. Енциклопедія постмодернізму [Текст]: словник / За ред. Ч. Вінквіста, В. Тейлора. К. : Основи, 2003. 503 с.
8. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей ; [пер. з фр.]. Том перший. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. 576 с.
9. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей ; [пер. з фр.]. Том другий. К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2011. 488 с.
10. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей ; [пер. з фр.]. Том третій. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. - 328 с.
11. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей ; [пер. з фр.]. Том четвертий. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2016. 440 с.
12. Краснодембський З.д. На постмодерністських роздоріжжях культури. К.: Основи, 2000. 196 с.
13. Лук'янець В. Наука в інтер'єрі постмодерну. Філософська думка. 2005. № 1. С. 3-22.
14. Лук'янець В.С. Філософський постмодерн: навч. посібник для викладачів, студ. та аспірантів вузів / В. С. Лук'янець, О. М. Соболев. К.: Абрис, 1998. 350 с.
15. Людина в есенційних та екзистенційних вимірах / В. Г. Табачковський, А. М. Дондюк, Г. І. Шалашенко, Є. І. Андрос, Г. П. Ковадло; Ін-т філос. ім. Г. С. Сковороди. К.: Наук. думка, 2004. 244 с.
16. Лютий Т. Нігілізм: анатомія Ніщо. К.: ПАРАПАН, 2002. 296 с.
17. Макінтайр Е. Після чесноти : дослідження з теорії моралі. К.: Дух і Літера, 2002. 440 с.
18. Малахов В.А. Етика: курс лекцій. Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. 214 с.
19. Мамалуй О. Дерріда/ді/ада ІІІ Деррида Ж. Привиди Маркса. Харків: Око, 2000. С. 5-32.

20. Петрушенко В. Тлумачний словник основних філософських термінів Львів: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. 264 с.
21. Петрушенко В.Л. Філософія і наука: культурно-історичні, тематичні та епістемологічні складності діалогу. Філософські пошуки. Вип. XXII. Львів-Одеса: Cogito-Центр Європи, 2008. С. 3-12.
22. Петрушенко В.Л. Філософія: Підручник. 2-е видання виправл. і доповн. Львів : "Магнолія 2006", 2002. 544 с.
23. Петрушенко Віктор. Екзистенція в антропологічних та позаантропологічних проявах. Гуманізм. Людина. Екзистенція: Матеріали 25-х Міжнародних людинознавчих філософських читань (Дрогобич, 2013 р.) / Ред. колегія: В. С. Возняк (головний редактор), О. А. Ткаченко, В. В. Лімонченко. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. С. 77-81.
24. РасселБертран. Історія західної філософії. Київ, 1995. 759 с.
25. Скратон Р. Коротка історія новітньої філософії: Від Декарта до Вітгенштайна. К.: Основи, 1998. 331 с.
26. ТатаркевичВл. Історія філософії. Т.3. Львів : Свічадо, 1999. 568 с.
27. Тейлор Ч. Джерела себе. К.: Дух і літера, 2005. 696 с.
28. Тейлор Ч. Секулярний вік. Книга перша. К.: Дух і Літера, 2013. 664 с.
29. Тейлор Ч. Що негаразд з негативною свободою. Лібералізм. Антологія. К.: Смолоскип, 2009. С. 620-639.

Інтернет ресурси

1. www.ehu-international.org/—Центр досліджень Європейського гуманітарного університету.
2. www.lib.com.ua/ – Електронна бібліотека (Україна).
3. <https://www.koine.community/> – Альманах філософських нарисів.
4. <https://chtyvo.org.ua/> – Електронна бібліотека.
5. <https://www.ukrlib.com.ua/> – Бібліотека української літератури.
6. <https://sites.google.com/view/site-domviktoramalakhova/%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%8Fhttp:/litopys.org.ua/links/inpolit.htm> – Дім Віктора Малахова.